

Щодо деяких шляхів підвищення ефективності індивідуального запобігання злочинам в Україні

У статті розглянуті питання, що стосуються змісту діяльності неспеціалізованих суб'єктів, зокрема адвокатури, щодо індивідуального запобігання злочинам в Україні, визначені основні проблемні моменти та сформульовані науково обґрунтовані заходи стосовно їх вирішення по суті.

Ключові слова: злочин; запобігання; суб'єкти запобігання злочинам; індивідуальне запобігання злочинам; ефективність; діяльність; система; адвокатура.

Постановка наукової проблеми. Одним із напрямів запобіжної діяльності у сфері боротьби із злочинністю, як свідчить практика, є індивідуальне запобігання злочинам, під яким у кримінології розуміють конкретизацію загальносоціальних і спеціальних запобіжних заходів щодо окремих осіб [1, с. 56].

Враховуючи сучасний стан злочинності в Україні та низьку результативність щодо її протидії з боку спеціальних суб'єктів запобігання злочинам, у тому числі адвокатури, на порядок денний у зв'язку з цим, виносяться питання, що стосуються підвищення ролі, місця та ефективності діяльності неспеціалізованих суб'єктів запобігання злочинам. На сьогодні, як встановлено в ході даного дослідження, їх результативність та взаємодія з іншими суб'єктами запобіжної діяльності є досить низькою, що в кінцевому результаті, виступає однією з детермінант, яка негативно впливає на зміст злочинності у теперішній час.

У науці до неспеціалізованих суб'єктів запобігання злочинам відносяться суб'єкти господарювання, установи культури та спорту, засоби масової інформації; органи, що регулюють природокористування, міграцію; установи, які надають послуги для населення у різних сферах життєдіяльності суспільства, включаючи адвокатуру [1, с. 65].

Як з цього приводу зауважила Н.В. Кулакова, хоча діяльність таких суб'єктів профілактики в деяких випадках сприяє запобіганню злочинам, однак такі завдання не виділені в їх діяльності в особливий напрям і профілактичний ефект досягається ніби опосередковано або через звернення з боку спеціалізованих суб'єктів профілактики до них з конкретними дорученнями [1, с. 65].

Виходячи з цього, слід визнати, що неспеціалізовані суб'єкти запобігання злочинам мають певний профілактичний потенціал, який варто більш ефективно та цілеспрямовано використати у сучасних умовах боротьби із злочинністю в Україні.

Стан дослідження наукової проблеми. Як показало вивчення наукової літератури, питання щодо змістовних елементів діяльності суб'єктів запобігання злочинам в Україні є постійним об'єктом наукових розробок у працях О.М. Бандурки, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, В.В. Василевича, В.В. Голіни, Б.М. Головкина, О.М. Джузи, Т.А. Денисової, А.П. Закалюка, О.Г. Кальмана, О.Г. Колба, І.М. Копотуна, О.М. Литвака, М.І. Мельника, В.О. Меркулової, А.В. Савченко, П.Л. Фріса, В.І. Шакуна та інших дослідників означеної проблематики, які були використані у цій статті як методологічне підґрунтя.

Формулювання цілі статті. Основним завданням цієї наукової статті є з'ясування потенційних можливостей адвокатів у здійсненні запобіжної діяльності, а також розробка науково обґрунтованих шляхів підвищення рівня індивідуального запобігання злочинам в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вчені наводять різні визначення індивідуального запобігання (профілактики, попередження тощо) злочинам. Зокрема, О.М. Джуза, В.В. Василевич, Є.М. Моїсєєв та інші науковці у загальному розумінні вважають, що це є насамперед вплив на тих осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, та їх соціальне оточення [2, с. 110].

Даний вид діяльності, на їх ґрунтовне переконання, є цілеспрямованою роботою з конкретною людиною та його найближчим оточенням. Об'єктами такої профілактики є індивіди,

поведінка та спосіб життя яких свідчать про реальну можливість вчинення ними злочинів. При цьому, як свідчить практика, погляди, мотиви, система ціннісних орієнтацій особи можуть стати основою для профілактичного впливу на неї лише тоді, коли ці погляди, мотиви, орієнтації виразились в антигромадській поведінці. Разом з тим, як вірно прийшов до висновку А.В. Андрушко, враховуючи складний характер детермінації злочинності, об'єкт запобігання впливу є складним [3, с. 160]. Так, на думку А.І. Долгової, яку варто підтримати, до таких об'єктів відносяться:

1) зовнішні для злочинності обставини, а якщо мова йде про індивідуальну злочинну поведінку – зовнішні для її суб'єкта;

2) процеси, що відбуваються в самій злочинності, які призводять до відтворення, нерідко розширеного, злочинної поведінки, або – стосовно злочину – процеси, що залежать передовсім від самого злочинця;

3) процеси взаємодії злочинності та суспільства (зокрема, зміцнення системи соціального контролю, контрольних та правоохоронних органів) [4, с. 434-435].

С.М. Алфьоров, у свою чергу, небезпідставно виділяє наступні об'єкти профілактики (включаючи індивідуальну) злочинів:

- по-перше, це виражені недоліки суспільних відносин у системі формування людини;
- по-друге, соціально-негативні (різні за походженням) традиції, стереотипи, поведінка, найбільш поширені негативні звички людей;
- по-третє, окремі групи та контингенти осіб, які виявляють ознаки протиправної поведінки;
- по-четверте, сукупність конкретних негативних явищ, процесів, недоліків у різних сферах життя, які детермінують злочинну поведінку та вчинення конкретного злочину;
- по-п'яте, окремі негативні особистісні властивості людини, які провокують злочин або сприяють його вчиненню [5, с. 59].

На переконання вчених (А.А. Герцензон, В.К. Звірбуль, І.І. Карпець, ін.) об'єкт запобігання злочинам – це окремі або сукупність різних (за генезою, сферою, формами та інтенсивністю) негативних явищ та процесів реальної дійсності матеріального чи духовного характеру, які призводять до виникнення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів [6, с. 102]. При цьому, як показує практика протидії злочинності, об'єкти запобігання злочинам безпосередньо пов'язані із суспільством та людиною, тобто вони походять від них та є причиною вчинення злочинів.

Реалізація заходів, спрямованих на запобігання злочинам, покладається на суб'єкти профілактики, які якісно функціонувати можуть лише в єдності (як система). Більш того, не дивлячись на рівні та критерії поділу діяльності щодо запобігання злочинів (загальносуспільний, груповий, індивідуальний), всі суб'єкти профілактики злочинів в обов'язковому порядку здійснюють й заходи індивідуального запобігання злочинам.

Цікавою у зв'язку з цим є позиція В.Д. Малкова щодо визначення змісту індивідуального запобігання злочинам (індивідуальної профілактики), під яким він розуміє діяльність державних і недержавних органів, організацій та їх представників по виявленню осіб, від яких, виходячи з їх поведінки, можна очікувати вчинення злочинів, здійснення впливу на них та оточуюче середовище з метою позитивної корекції їх поведінки, ліквідації або нейтралізації кримінальних факторів, що діють у цьому середовищі [7, с. 163].

У свою чергу, А.І. Алексеев, С.І. Герасимова, А.І. Сухарев вважають, що індивідуальна профілактика спрямована на виявлення та усунення (блокування, нейтралізацію) криміногенних факторів, безпосередньо пов'язаних з поведінкою, способом життя, мікросередовищем таких осіб [8, с. 40], що, як видається, значно звужує зміст даного виду запобігання злочинам та у більшій мірі відображає соціально-правову природу заходів загальносоціальної профілактики злочинів.

Узагальнюючи у цілому існуючі наукові підходи з означеної проблематики, варто погодитись з А.І. Алексеевим та О.Б. Сахаровим, які під індивідуальною профілактикою злочинів розуміють систему цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог, виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи, що профілакується, з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних і одночасно, формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законослухняної поведінки [9, с. 53].

Якщо цей методологічний підхід взяти за основу, а також врахувати види адвокатської діяльності, то можна у загальних рисах сформулювати наступне визначення поняття «індивідуальне запобігання злочинам, що здійснюється адвокатами», а саме – це є діяльність окремо взятого адвоката, що витікає з його правового статусу та спрямована на профілактику вчинення злочинів щодо його клієнтів, з їх боку та щодо нього особисто.

Таким чином, системоутворюючими елементами змісту даного поняття є наступне:

1. Це є суто індивідуальна діяльність окремого взятого адвоката.

Індивідуальне запобігання злочинам у цьому контексті проявляється у наступному:

а) в консультативній роботі з клієнтами.

Адвокатське консультування полягає у тому, що саме у ньому найяскравіше виявляється та послуга, заради якої звернувся клієнт. Останнього ж мало цікавить, наскільки вдало пройшла співбесіда і чи достатньо інформації отримав юрист, який аналізував справу, виробляв позицію тощо. Більш того, клієнта цікавить результат, який він отримав в процесі надання консультації. Отже, консультування здійснюється з метою надання клієнту вичерпної інформації щодо питань, які його цікавлять. Саме цим консультування відрізняється від опитування, яке теж має на меті отримання інформації – проте на сам перед юристом, а не клієнтом [10, с. 53].

Вивчення практики діяльності адвокатів у цьому напрямку показало, що для того, щоб досягти загальної мети консультування та запобігти вчинення клієнтами та щодо них злочинів, адвокат має вирішити ряд стратегічно важливих завдань, а саме:

- роз'яснити клієнту всі можливі варіанти вирішення його проблеми;
- показати можливі правові наслідки кожного варіанту прийнятого рішення;
- допомогти клієнту вибрати найбільш прийнятний для нього варіант рішення;
- допомогти клієнту у реалізації обраного варіанту вирішення проблеми шляхом визначення стратегії і тактики подальшої поведінки.

Виходячи зі змісту закріпленого у Правилах адвокатської етики принципу дотримання законності, адвокат не може давати клієнту поради, які свідомо спрямовані на полегшення вчинення злочинів або іншим чином умисно сприяти їх вчиненню клієнтом чи іншими особами, так як це може бути кваліфіковано як співучасть у злочині. Він також не має права у ході консультування вдаватися до протизаконних засобів та методів. Крім цього, адвокат повинен передати клієнту всю потрібну інформацію про правові аспекти його проблеми.

Слідуючим системоутворюючим елементом, що складає зміст поняття «індивідуального запобігання злочинам, що здійснюється адвокатами», є правовий статус адвоката.

В теорії права (Н. Оніщенко) під правовим статусом особи розуміють систему юридичних прав, свобод, обов'язків і законних інтересів особи, що визначаються і гарантуються державою [11, с. 727]. При цьому, як вірно зазначає Т. Тарахонич, правовий статус особи характеризується низкою особливостей:

1) він є відносно стабільним, відображає індивідуальні особливості людини та її роль і становище в системі суспільних відносин;

2) відтворює певний рівень розвитку суспільних відносин та носить універсальний, об'єднуючий характер, оскільки характеризує правове становище громадян, осіб без громадянства, біженців та інших осіб;

3) основу правового статусу становлять права, свободи та обов'язки, які пов'язані з іншими компонентами правового статусу особи правосуб'єктністю, юридичною відповідальністю тощо;

4) дає можливість впорядкувати права та свободи, надати їм характеру систем и та кваліфікувати їх за певними критеріями [11, с. 764].

Правовий статус – це соціально припустима і необхідна можливість потенцій особи не просто як індивіда, а як громадянина держави. У свою чергу, юридичний обов'язок особи – це соціально-можлива необхідність певної поведінки особи, що передбачена державою.

Саме з цих методологічних засад, як видається, варто підходити до адвоката, як суб'єкта індивідуального запобігання злочинам, а саме: з одного боку, здійснювати зазначений вид профілактики злочинів він має право, а з іншого боку, це його обов'язок, особливо, якщо така діяльність пов'язана з певними вимогами кримінального процесу (нерозголошення таємниці слідства; недопустимість підбурювання клієнта до вчинення злочину або інша співучасть адвоката у вчиненні злочину; т.ін.), що пред'являється до адвоката у цих випадках.

Інша особливість правового статусу адвоката, як суб'єкта індивідуального запобігання злочинам, полягає у тому, що систему його юридичних права, свобод, обов'язків, а також законних інтересів визначають не тільки нормативно-правові акти з питань діяльності адвокатури але й нормативно-правові джерела у сфері боротьби зі злочинністю, зокрема ті, що стосуються змісту кримінологічної політики України, а саме: Закони України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [12], «Про попередження насильства в сім'ї» [13], «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» [14], ін.

Проте друга складова, що пов'язана з визначенням правового статусу адвоката, як суб'єкта

індивідуального запобігання злочинам, носить у даний час гіпотетичний характер, так як можливості адвокатури (як і окремо взятих адвокатів) досі у профілактичній діяльності використовуються в Україні лише формально, а науково обґрунтованих розробок, які б суттєво вплинули б на таку практику, є надзвичайно мало.

Індивідуальне запобігання злочинам адвокатами здійснюється у таких напрямках (формах):

а) для запобігання злочинам щодо їх клієнтів (зокрема, шляхом клопотання та контролю за його виконанням щодо забезпечення особистої безпеки зазначених осіб, та інших осіб, які є учасниками кримінального судочинства) [15, с. 21];

б) для запобігання злочинам з боку клієнтів (зокрема, щодо інших учасників кримінального судочинства (свідків, потерпілих, т. ін.) [16, с. 20-23];

в) для забезпечення особистої безпеки адвоката (так званий віктимологічний аспект злочинності) [17, с. 77].

Саме зазначені вище три складових системних елементи і складають зміст індивідуального запобігання злочинам, що здійснюється особисто адвокатами.

Як показали результати даного дослідження, об'єктами індивідуального запобігання злочинам, що здійснюється адвокатом, має стати:

- 1) поведінка та спосіб життя клієнтів з високою ймовірністю вчинення злочину;
- 2) соціальні елементи особистості, що відображають їх антисуспільну спрямованість;
- 3) відсутність соціально значущих при формуванні та реалізації останньої деяких психофізичних особливостей індивідів;
- 4) несприятливі умови оточуючого таку особу середовища та життєвого укладу;
- 5) інші довготривалі діючі обставини, які визначають криміногенну ситуацію та полегшують вчинення злочину клієнтом адвоката, який захищає законні права та інтереси останнього.

При цьому, для визначення таких осіб, щодо яких слід проводити індивідуальну роботу по запобіганню вчиненню ними злочинів, необхідно мати фактичні, правові та кримінологічні підстави.

Фактичні підстави такого запобігання злочинам – це реальна поведінка клієнта, в якій закладений потенційний злочин: антисуспільна поведінка є реальним проявом особи, її головною спрямованістю та домінуючим внутрішнім змістом.

Правові підстави запобігання злочинам – це врегулювання індивідуального запобігання злочинам нормами права: зокрема, чинне законодавство України містить низку правових підстав індивідуального запобігання злочинам, хоча більшість із них має підзаконний (відомчий) характер, через відсутність спеціального закону з питань профілактики злочинів.

Під кримінологічними підставами необхідно розуміти наявність певного рівня кількісно-якісних показників криміногенності клієнтів, що дозволяє виділити з маси відповідної категорії клієнтів саме тих осіб, від кого з високим ступенем ймовірності слід очікувати вчинення злочину.

Як свідчить практика, серед відомих у науці методів індивідуального запобігання злочинам (переконання, надання допомоги, стимулювання, заохочення, примусу), що застосовуються адвокатами у ході здійснення професійної діяльності, найбільш дієвими є заходи переконання та соціальної допомоги для своїх клієнтів. Серед кримінологів загальноновизнаним є висновок про те, що заходи переконання – це процес логічного обґрунтування особі думки про відмову від криміногенної поведінки, злочинних намірів, антисуспільних установок [4, с. 265]. Зокрема, в адвокатській практиці позитивно зарекомендували себе такі заходи, як:

- індивідуальні бесіди з клієнтами;
- обговорення поведінки клієнта у ході проведення досудового розслідування та в суді, а також поведінки в побуті, в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах, т. ін.;
- встановлення над клієнтами індивідуального шефства;
- стимулювання участі клієнтів у громадській діяльності, т. ін.

Підставою для застосування таких заходів виступає криміногенна поведінка клієнта, яка нерідко свідчить про його життєве неблагополуччя, конфлікти, побутову невлаштованість та про інші проблеми і труднощі. Особливо це стосується осіб з кримінальним минулим.

Заходи соціальної допомоги, що надаються адвокатами для клієнтів у зв'язку з проведенням діяльності по індивідуальному запобіганню злочинам, включають у себе, у першу чергу:

- а) сприяння у працевлаштуванні;
- б) зміна способу їх життя шляхом підвищення соціального статусу останніх, освітнього рівня, отримання престижної спеціальності;
- в) сприяння у лікуванні (виборі та наданні послуг з боку висококваліфікованих фахівців у

галузі охорони здоров'я, престижних державних або приватних медичних установ, т. ін.).

Висновки. У ході реалізації заходів індивідуального запобігання злочинам адвокати мають дотримуватись наступних основних вимог, що пред'являються до даного виду соціальної діяльності, а саме – зазначені заходи мають бути: конкретними та практично доцільними; законними і соціально справедливими; демократичними і гласними; комплексними і системними; науково обґрунтованими; гуманними; реальним і та економічними, ін.

Якщо узагальнити ці вимоги, то вони у повній мірі відносяться до індивідуальної адвокатської діяльності та співвідносяться з її змістом.

Джерела та література

1. Алиев Н.А. Состязательность и равноправие сторон в уголовном судопроизводстве: Учебное пособие / Н.А. Алиев, Л.М. Зейналова, Н.А. Лукачев. – М.: Приор, 2003. – 112 с.
2. Джу́жа О.М. Кримінологія: [Навчально-методичний посібник] / О.М. Джу́жа, С.М. Моїсеєв, В.В. Василевич та ін. за заг. ред. О.М. Джу́жи. – К.: Атіка, 2003. – 400 с.
3. Андрушко А.В. Геронтологічна злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання: Монографія / А.В. Андрушко. – Ужгород: Поліграф-центр «Ліра», 2011. – 248 с.
4. Криминология: Учебник для вузов / Под. общ. ред. д.ю.н., проф. А.И. Долговой. – [2-е изд., перераб и доп.]. – М.: НОРМА, 2003. – 848 с.
5. Алфьоров С.М. Попередження злочинності: загальна характеристика та певні пріоритетні напрями вдосконалення / С.М. Алфьоров // Держава та регіони. Серія: Право. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – № 2. – С. 57-61.
6. Советская криминология / Авт. кол.: А.А. Герцензон, В.К. Звирбуль, И.И. Карпец и др. – М.: Юрид. лит., 1966. – 320 с.
7. Криминология: Учебник / Под ред. В.Д. Малкова. – М.: ЗАО Юстисинформ, 2004. – 528 с.
8. Алексеев А.И. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы: монография / А.И. Алексеев, С.И. Герасимов, А.Я. Сухарев. – М.: НОРМА, 2001. – 496 с.
9. Алексеев А.И., Сахаров А.Б. Причины преступлений и устранение их органами внутренних дел / А.И. Алексеев, А.Б. Сахаров. – М.: Академия МВД СССР, 1985. – 256с.
10. Юридическая клиника: Опыт практического обучения юристов. – СПб: Равена, 1999. – 144 с.
11. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Концерн «Видавничий Дім «ІнЮре», 2003. – Т.1: Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 1231 с.
12. Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №52. – Ст. 455.
13. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №10. – Ст. 70.
14. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №10 – Ст. 62.
15. Трунов И.Л. Трунова Л.К. Привилегии и иммунитеты в отношении адвоката в уголовном судопроизводстве / И.Л. Трунов, Л.К. Трунова // Адвокатская практика. – 2005. – №5. – С. 19-24.
16. Денисов С.Ф. Злочинність кримінально-активної частини молоді та її запобігання в Україні: автореф... дис. докт. юрид. наук: 12.00.08 / С.Ф. Денисов. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2011. – 36 с.
17. Джу́жа О.М. Віктимологія на захисті прав і законних інтересів жертв злочину / О.М. Джу́жа // Право України. – 2002. – № 2. – С. 77-82.

Кондратишина В. О некоторых путях повышения эффективности индивидуального предупреждения преступлений в Украине. В ходе реализации мероприятий индивидуального предупреждения преступлений адвокаты должны придерживаться следующих основных требований, предъявляемых к данному виду социальной деятельности, а именно, указанные меры должны быть: конкретными и практически целесообразными; законными и социально справедливыми; демократическими и гласными; комплексными и системными; научно обоснованными; гуманными; реальным и экономическими. Объектами индивидуального предупреждения преступлений, осуществляемого адвокатом, должны стать: 1) поведение и образ жизни клиентов с высокой вероятностью совершения преступления; 2) социальные элементы личности, отражающие их

антиобщественную направленность; 3) отсутствие социально значимых психофизических особенностей индивидов при формировании их личности; 4) неблагоприятные условия среды и жизненного уклада, окружающие такое лицо; 5) другие действующие обстоятельства, которые определяют криминогенную ситуацию и облегчают совершение преступления клиентом адвоката, который защищает законные права и интересы последнего.

Ключевые слова: преступление; предупреждения; субъекты предупреждения преступлений; индивидуальное предупреждение преступлений; эффективность; деятельность; система; адвокатура.

Kondratishyna V. Some Ways to Raise Efficiency of the Individual Prevention of Crime in Ukraine. During the implementation of the individual measures aimed at preventing crime attorneys must adhere to the basic requirements to this type of social activity. The author claims that these measures must be concrete and practically reasonable, legal and socially just, democratic and transparent, comprehensive and systematic, scientifically justified, humane, realistic and economical. The author differentiates the objects of the individual prevention of crime, usually exercised by a lawyer: 1) behavior and lifestyle of the clients with a high probability of committing a crime; 2) social characteristics of a personality that reflect criminal's antisocial orientation; 3) lack of socially important psychophysical characteristics of an individual that determine his social behavior; 4) unfavorable surrounding such as environment conditions and person's mode of life; 5) other long-term lasting circumstances that define criminal situation and facilitate the commitment of a crime by a client of the lawyer, who protects the legitimate rights and interests of the latter.

Key words: crime; prevention; subjects of crime prevention; individual crime prevention; efficiency; activity; system; advocacy.

УДК 343.2-343.9

О. Саско

Щодо поняття латентної злочинності та причин її виникнення

Здійснено аналіз підходів до визначення поняття латентності злочинів. Визначено чинники, що призводять до латентності злочинів, а також запропоновано шляхи зниження рівня та подолання латентності злочинів. Розкрито головні фактори, що зумовлюють існування латентності злочинності в Україні. Виявлення латентної злочинності має здійснюватися на рівні індивідуального явища – окремого діяння, а його дослідження мусить здійснюватися за допомогою застосування заходів кримінально-процесуальних, криміналістичних, оперативно-розшукових методів.

Ключові слова: латентність; протидія злочинності, класифікація латентності злочинів

Постановка наукової проблеми. Однією із відчутно значущих соціальних проблем для України є злочинність. Відобразити загальні тенденції розвитку злочинності в Україні досить важко, оскільки різні види злочинності мають свої, властиві лише їм особливості та тенденції розвитку, а також ускладнює аналіз і латентна злочинність.

Успішне теоретичне і практичне вирішення таких важливих кримінологічних проблем, як виявлення причин і умов злочинності, а також ефективна протидія їй, можливо за наявності об'єктивного врахування всіх вчинених у суспільстві злочинів.

Проте, як свідчить практика, за межами офіційного статистичного обліку залишається значна кількість фактично вчинених суспільно небезпечних діянь, що в основному становлять масив латентної (прихованої) злочинності.

Стан дослідження наукової проблеми. В науковій літературі наголошується на тому, що важливість вивчення латентної злочинності має важливе значення для пізнання її фактичного стану дійсних масштабів, структури, а також для відстеження тенденцій розвитку всієї злочинності та окремих її видів. Проблемі дослідження латентної злочинності присвячено праці М.М. Бабаєва, Ю.В. Бишевського, С.Є. Віцина, В.В. Василевич, К.К. Горяїнова, І.М. Даньшина, О.М. Джужі, Г.І. Забрянського, А.П. Ісиченка, І.І. Карпеця, Л.В. Кондратюка, А.А. Конєва, А.Ф. Зелінського,